

Asia C-235/24 PPU [Niesker]ⁱ**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

2.4.2024

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

29.3.2024

Vastapuoli:

S. A. H.

Pääasian menettelyn kohde

Pääasiassa on kyse menettelystä, joka koskee ruotsalaisen tuomioistuimen antaman rikostuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa Alankomaissa.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tämän SEUT 267 artiklaan perustuvan pyynnön yhteydessä on ensinnäkin selvitettävä, voidaanko Gerechtshof Arnhem-Leeuwardenia (Arnhem-Leeuwardenin ylioikeus, Alankomaat; jäljempänä Gerechtshof) pitää SEUT 267 artiklassa tarkoitettuna tuomioistujena, jolloin se voi esittää ennakkoratkaisukysymyksiä. Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, Gerechtshof kysyy, sovelletaanko Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklaa pääasiaan, jossa on tarkasteltava oikeuskysymyksiä, jotka koskevat vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta rikosasioissa annettuihin tuomioihin, joissa määrätään vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä toimenpide, niiden täytäntöön panemiseksi Euroopan unionissa 27.11.2008 annetun puitepäätöksen 2008/909/YOS (jäljempänä puitepäätös 2008/909) 8 artiklan 2–4 kohtaa sekä

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

9 artiklaa, ja jos näin on, mitä seurauksia tästä on. Lopuksi Gerechthof esittää kysymyksiä puitepäätöksen 2008/909 8 artiklan 4 kohdan tulkinnasta.

Gerechthof pyytää lisäksi tämän ennakkoratkaisupyyntön käsittelemistä SEUT 267 artiklan neljännen kohdan ja työjärjestyksen 107 artiklan 1 kohdan mukaisessa kiireellisessä menettelyssä. Gerechthof huomauttaa tässä yhteydessä, että ennakkoratkaisukysymykset koskevat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta ja että tuomittu on parhaillaan vapautensa menettäneenä. Kysymyksiin vastaaminen voi johtaa siihen, että vapaudenmenetys Alankomaissa on lopetettava, koska ulkomaisen rangaistuksen tunnustamisesta on sittenkin kieltäydyttävä tai se on mukautettava seuraamukseksi ilman vapaudenmenetystä.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko SEUT 267 artiklassa tarkoitettua tuomioistuimen käsitettä, luettuna yhdessä puitepäätöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 2–4 kohdan ja 9 artiklan kanssa, tulkittava siten, että se kattaa myös tähän tarkoitukseen nimetyn valtiollisen tuomioistuimen, joka ei ole puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomaisena ja joka käsittelee yksinomaan puitepäätöksen 8 artiklan 2–4 kohdassa ja 9 artiklassa tarkoitettuja oikeudellisia kysymyksiä kirjallisessa menettelyssä lähtökohtaisesti kuulematta tuomittua?

2. Onko perusoikeuskirjan 47 artiklaa tulkittava siten, että kun puitepäätöksessä 2008/909/YOS tarkoitettussa tunnustamismenettelyssä puitepäätöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 4 kohdassa ja 9 artiklassa tarkoitettujen seikkojen arviointi on annettu täytäntöönpanovaltion tähän tarkoitukseen nimetyn valtiollisen tuomioistuimen tehtäväksi, tuomitulla on sen lisäksi, että hänellä on puitepäätöksen 2008/909/YOS 6 artiklan 3 kohdan nojalla tilaisuus esittää mielipiteensä tuomion antaneessa valtiossa, oltava käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot myös täytäntöönpanovaltiossa?

Jos tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi:

3. Onko perusoikeuskirjan 47 artiklaa tulkittava puitepäätöksen 2008/909/YOS valossa siten, että siltä osin kuin on kyse tehokkaasta oikeussuojakeinosta täytäntöönpanovaltiossa, riittää, että tuomittu esittää näkökantansa kirjallisesti joko ennen tuomioistuimen arviota ja tunnustamisesta tehtävää päätöstä tai sen jälkeen, kun tunnustamista koskeva päätös on tehty alkuperäisen ratkaisun uudelleenarvioinnin muodossa?

ja

4. Onko perusoikeuskirjan 47 artiklaa, luettuna yhdessä puitepäätöksen 2008/909/YOS kanssa, tulkittava siten, että tuomitulle, jolla ei ole riittäviä taloudellisia resursseja ja joka tarvitsee apua tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi, on annettava oikeusapua täytäntöönpanovaltiossa, vaikka laissa ei niin säädetä?

5 Onko puitepäätöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 3 kohtaan sisältyvää arviointiperustetta tulkittava siten, että jos rangaistusta tai toimenpidettä muutetaan sen vuoksi, että se ei ole luonteeltaan täytäntöönpanovaltion lainsäädännön mukainen, on arvioitava, minkä toimenpiteen täytäntöönpanovaltion tuomioistuimien olisi todennäköisesti määrännyt, jos tuomio olisi annettu täytäntöönpanovaltiossa, vai onko suoritettava, tarvittaessa lisätietoja pyytäen, arviointi, jonka yhteydessä tarkastellaan toimenpiteen tosiasiallista täytäntöönpanotapaa tuomion antaneessa valtiossa?

6. Millä tavoin ja missä määrin tunnustamista koskevan päätöksen jälkeiset tapahtumat ja tiedot on otettava huomioon, kun täytäntöönpanovaltio mahdollisesti arvioi uudelleen puitepäätöksen 2008/909/YOS 8 artiklan 4 kohdan mukaista rangaistuksenkoventamiskieltoa?

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

Perusoikeuskirjan 47 artikla

SEUT 267 artikla

Puitepäätöksen 2008/909 6, 8 ja 9 artikla

Kansalliset oikeussäännöt, joihin on viitattu

Vapaudenmenetyksen käsittävien ja ehdollisten seuraamusten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties, jäljempänä WETVVS) 2:11 ja 2:13 §

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Tuomittu on Irakin kansalainen. Hän on asunut Alankomaissa vuodesta 1996 ja saanut vuonna 2001 pysyvän oleskeluluvan.
- 2 Göta Hovrätt (Götan hovioikeus, Ruotsi) tuomitsi hänet 26.2.2015 antamallaan tuomiolla Ruotsissa tehdyistä rikoksista. Tiivistäen esitettynä kyse oli aseiden laittomasta hallussapidosta, laittomasta uhkauksesta, ilkeistä ja törkeistä pahoinpitelystä. Göta Hovrätt katsoi, että tuomittua ei hänen häiriintyneen kehityksensä tai sairaalloisen mielenterveyshäiriön vuoksi voida pitää syyntakeisena, ja määräsi hänelle vapaudenmenetyksen käsittävän toimenpiteen, nimittäin määräämättömäksi ajaksi oikeuspsykiatrisen hoidon, johon sisältyy erityinen tutkimus, kun hän pääsee hoitolaitoksesta.
- 3 Tuomittu pyysi Ruotsin viranomaisia siirtämään määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanon Alankomaille, minkä jälkeen kyseiset viranomaiset pyysivät Alankomaiden Minister van Justitie en Veiligheidszaken (oikeus- ja

turvallisuusministeri, jäljempänä ministeri) tunnustamaan ruotsalaisen tuomion ja panemaan sen täytäntöön.

- 4 Ministerin toimitettua pyynnön Gerechtshofille tämä katsoi 18.1.2019 tuomitun itse pyytäneen langettavan tuomion lähettämistä tai suostuneen siihen ja totesi, ettei tunnustamisesta kieltäytymiselle ole perusteita ja että teot, joista seuraamus oli määrätty, ovat myös Alankomaiden oikeuden mukaan rangaistavia. Gerechtshof katsoi tämän jälkeen, että määrätty vapaudenmenetyksen käsittävä toimenpide oli mukautettava, ja muutti sen viranomaisen antamaksi hoitomääräykseksi, jolle ei ole asetettu enimmäiskestoja. Gerechtshof katsoi, ettei tuomitun rikosoikeudellinen asema tämän johdosta huonontunut.
- 5 Ministeri tunnusti puitepäätöksessä 2008/909 tarkoitettuna päätöksen tekevänä viranomaisena ruotsalaisen tuomion 18.2.2019 ottaen huomioon Gerechtshofin arvioinnin, ja seuraamus mukautettiin alankomaalaiseksi toimenpiteeksi, joka käsittää tahdosta riippumattoman sijoittamisen psykiatriseen hoitolaitokseen (ilman että sille olisi asetettu enimmäiskestoja). Tuomittiin sijoitettiin Alankomaissa sijaitsevaan oikeuspsykiatriseen keskukseen, jossa hän on edelleen. Tunnustamisen jälkeen Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (oikeus- ja turvallisuusasioista vastaava valtiosihteeri) julisti tuomitun ei-toivotuksi ulkomaalaiseksi 6.8.2020 antamallaan, turvapaikkamenettelyssä myönnetyn oleskeluluvan peruuttamista koskevalla määräyksellä.
- 6 Tuomittiin riitautti sen jälkeen ministerin tunnustamispäätöksen laillisuuden siviilimenettelyssä. Hän väitti tässä yhteydessä muun muassa, että Gerechtshofin 18.1.2019 antama ratkaisu, johon ministerin päätös perustui, oli annettu menettelyssä, joka ei täyttänyt perusoikeuskirjan 47 artiklan vaatimuksia. Gerechtshof Den Haag hyväksyi vaatimuksen kyseisessä siviilimenettelyssä 5.9.2023 antamallaan tuomiolla ja määräsi ministerin käsittelemään 29.1.2019 tekemänsä päätöksen uudelleen.
- 7 Ministeri pyysi 15.9.2023 päivätyllä kirjeellä Gerechtshofia tekemään uuden arvioinnin menettelyssä, joka täyttää perusoikeuskirjan 47 artiklan vaatimukset. Gerechtshof päätti tämän uudelleenarvioinnin yhteydessä asianosaisia kuultuaan esittää nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyyntö.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 8 Tuomittiin väittää, että Gerechtshofin on arvioitava asia uudelleen perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisessa menettelyssä, mikä tarkoittaa nyt käsiteltävässä asiassa seuraavaa:
 - asia on käsiteltävä julkisessa istunnossa, jossa tuomittiin voi olla läsnä
 - asia on käsiteltävä kohtuullisessa ajassa

- tuomitun on voitava käyttää apunaan asianajajaa, mikä rahoitetaan tarvittaessa julkisista varoista
 - menettelyn on oltava kontradiktorinen, ja
 - ratkaisun on oltava julkinen.
- 9 Lisäksi tuomitun mukaan käsiteltävässä asiassa on kyse rangaistuksen koventamisesta, ja hän katsoo, että tehokas oikeussuoja edellyttää, että hän voi esittää tältä osin lisätodisteita.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

Ennakkoratkaisupyynnön ottaminen tutkittavaksi

- 10 *Gerechtshof* on tähän asti lähtenyt siitä, että kysymykseen, onko se SEUT 267 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin ja onko sillä näin ollen oikeus esittää ennakkoratkaisukysymyksiä unionin tuomioistuimelle, on vastattava kieltävästi. *Gerechtshofin* tehtävä EU:n muiden jäsenvaltioiden tuomioistuinratkaisujen tunnustamismenettelyssä eroaa nimittäin huomattavasti tavanomaisista tuomioistuintehtävistä ja -menettelyistä. Käsittely ei esimerkiksi ole julkista, *Gerechtshof* ei lainsäädännön mukaan ota kantaa sosiaalisen kuntoutuksen soveltamiseen, jolle on puitepäätöksessä 2008/909 annettu keskeinen merkitys, se ei myöskään tarkastele WETVVS:ssä harkinnanvaraisiksi säädettyjä kieltäytymisperusteita eikä sitä, miten lain mukaan pakottaviksi säädettyjä kieltäytymisperusteita on tulkittava unionin tuomioistuimen 29.4.2021 antaman tuomion X (Eurooppalainen pidätysmääräys – *Ne bis in idem*) valossa. *Gerechtshof* ei myöskään voi ratkaista tapauksia, joissa ministeri hylkää rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan pyynnön toimittamatta sitä *Gerechtshofille*.
- 11 Alankomaiden lain esitöistä ilmenee kuitenkin, että lainsäätäjällä on nimenomaisesti halunnut tuomioistuimen tarkastelevan puitepäätöksen 2008/909 8 artiklan 2–4 kohdassa ja 9 artiklassa tarkoitettuja oikeuskysymyksiä ja että kyseessä on tätä tarkoitusta varten nimetty tuomioistuin, joka antaa lain nojalla sitovan ratkaisun.
- 12 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan arvioitaessa, onko ennakkoratkaisua pyytänyt elin SEUT 267 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin eli onko ennakkoratkaisupyynnön otettava tutkittavaksi, on otettava huomioon useita seikkoja, kuten kyseisen elimen lakisääteisyys, pysyvyys, sen toimivallan pakottavuus, menettelyjen kontradiktorisuus, toimiminen oikeussääntöjen soveltajana ja riippumattomuus (tuomio 29.3.2022, *Getin Noble Bank*, C-132/20-REC, EU:C:2022:235, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 13 *Gerechtshof* katsoi alustavasti, että sen oikeudellinen perusta nojautuu lakiin, se on luonteeltaan pysyvä, sen arviointi WETVVS:n perusteella tehtyjen päätösten yhteydessä rajoittuu tosin tiettyihin seikkoihin mutta on luonteeltaan kuitenkin

pakottava, lain mukaisessa menettelyssä ei tosin säädetä mahdollisuudesta kuulla tuomittua kontradiktorisesti, mutta siinä otetaan kuitenkin huomioon tuomitun väitteet siltä osin kuin ne on esitetty lausunnon antamisen tai myöhemmän uudelleenarvioinnin yhteydessä, ja *Gerechtshof* soveltaa oikeussääntöjä ja on riippumaton. *Gerechtshofin* alustavan arvioinnin mukaan kysymys siitä, onko sitä pidettävä SEUT 267 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena, riippuu siitä, voidaanko sen menettelyä pitää kontradiktorisena.

- 14 Edellä esitetyn perusteella *Gerechtshof* esittää ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen. Vastaus tähän kysymykseen voi kuitenkin riippua vastauksesta toiseen ennakkoratkaisukysymykseen, joka koskee perusoikeuskirjan 47 artiklan sovellettavuutta.

Perusoikeuskirjan 47 artikla

- 15 Perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa.
- 16 *Gerechtshofin* on tarkasteltava kysymystä, onko sen WETVVS:n 2 §:n 11 momentin nojalla tekemässä arvioinnissa loukattu unionin oikeudessa taattuja oikeuksia tai vapauksia. Se pohtii tässä yhteydessä, ”kuuluuko oikeudellinen arviointi unionin oikeuden soveltamisalaan” (tuomio 26.2.2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105) vai onko kyse ”unionin oikeudessa säännellystä tilanteesta” (tuomio 16.5.2017, *Berlioz Investment Fund*, C-682/15, EU:C:2017:373). On kiistatonta, että tähän tarkasteluun sovelletaan puitepäätöksen 2008/909 8 artiklan 2–4 kohtaa ja 9 artiklaa, koska ne on pantu täytäntöön WETVVS:n 2:11 ja 2:13 §:llä. Toisaalta tuomitulla on tuomion antaneessa valtiossa, jos hän on siellä, mahdollisuus esittää mielipiteensä suullisesti tai kirjallisesti, ja puitepäätöksessä 2008/909 nimenomaisesti ei ole säädetty tuomitun käytössä olevasta tehokkaasta oikeussuojakeinosta täytäntöönpanovaltiossa, joten voitaisiin myös väittää, että kyseessä on oikeudellinen tilanne, joka ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan. Koska tämä on *Gerechtshofille* epäselvää, se esittää toisen ennakkoratkaisukysymyksen.
- 17 Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, herää kysymys, täytyvätkö perusoikeuskirjan 47 artiklan vaatimukset, jos tuomitulle annetaan tilaisuus esittää mielipiteensä tuomion antaneessa valtiossa puitepäätöksen 2008/909 6 artiklan mukaisesti. Puitepäätöksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan tämän mielipiteen on sen jälkeen oltava täytäntöönpanovaltion saatavilla kirjallisena, mikä näyttää viittaavan siihen, että unionin lainsäätävä ottaa huomioon lopullisen kirjallisen käsittelyn täytäntöönpanovaltiossa.
- 18 Jos tämä mahdollisuus ei vastaa perusoikeuskirjan 47 artiklan vaatimuksia tai ei ulotu tapauksiin, joissa tuomittu ei ole (tai ei enää ole) tuomion antaneessa valtiossa eikä tästä syystä voi esittää mielipidettään, *Gerechtshof* pohtii kysymystä, edellytetäänkö perusoikeuskirjan 47 artiklassa, että tuomittua on

tällaisessa tilanteessa kuultava täytäntöönpanovaltiossa pidettävässä julkisessa istunnossa, siten että hän voi saada oikeusapua, ja missä vaiheessa tämä istunto on pidettävä. Erityisesti esiin nousee kysymys, täyttääkö se, että tuomittu voi pyytää uudelleen tarkastelua, 47 artiklan vaatimukset.

- 19 Gerechtshof toteaa tässä yhteydessä, että WETVVS:n 2:11 §:ssä säädetty arviointi on luonteeltaan teknis-oikeudellista ja suhteellisen rajallista. Valtioiden ja tuomitun intressit ovat usein yhteneväiset eli pyritään sosiaaliseen kuntoutukseen siinä maassa, johon kyseisellä henkilöllä on läheisimmät siteet. Käsiteltävässä asiassa oli tarpeen mukauttaa ulkomaista toimenpidettä, mutta useimmissa tapauksissa kyse on vankeuden muodossa langetetusta vapausrangaistuksesta, jolloin seuraamusta ei tarvitse mukauttaa (luonteeltaan). Jos perusoikeuskirjan 47 artiklan soveltaminen johtaisi siihen, että jokaista tuomitua on kuultava täytäntöönpanovaltiossa pidettävässä julkisessa istunnossa, tästä aiheutuisi käytännön vaikeuksia. Voidaan muun muassa kysyä, miten kuuleminen täytäntöönpanovaltiossa on järjestettävä, jos tuomittu on vielä tuomion antaneessa valtiossa. Gerechtshofin oikeuskäytännön perusteella tuomitulla on mahdollisuus esittää kirjallinen lausunto, jonka Gerechtshof ottaa huomioon. Tämä voidaan tehdä joko ennen arviointia ja tunnustamisesta tehtävää päätöstä tai sen jälkeen uudelleenarviointia koskevan pyynnön muodossa. Tuomittu voi tällöin järjestää itselleen oikeusapua, mutta hän ei voi saada siihen taloudellista tukea.
- 20 Gerechtshof esittää edellä esitetyn perusteella kolmannen ja neljännen ennakkoratkaisukysymyksen.

Seuraamuksen mukauttaminen

- 21 Puitepäätöksen 2008/909 8 artiklan 3 kohdassa ja sen myötä WETVVS:n 2:11 §:n 5 momentissa säädetään, että jos rangaistus ei ole luonteeltaan täytäntöönpanovaltion lainsäädännön mukainen, se mukautetaan rangaistukseksi tai toimenpiteeksi, jonka on mahdollisimman pitkälti vastattava tuomion antaneessa valtiossa määrättyä rangaistusta. Gerechtshof on tulkinnut tätä perustetta siten, että seuraamus on muutettava toimenpiteeksi, joka tuomitulle olisi mitä todennäköisimmin määrätty, jos tuomio olisi annettu Alankomaissa. Tästä syystä Gerechtshof päätti muuttaa seuraamuksen tahdosta riippumatonta psykiatriseen hoitolaitokseen sijoittamista koskevaksi toimenpiteeksi, ja samoin kuin Ruotsin toimenpiteen tapauksessa, sen päättymistä ei määritetä etukäteen, vaan se riippuu hoidon tilasta.
- 22 Tuomittu katsoo, että Ruotsissa määrätty vapaudenmenetyksen käsittävä toimenpide on luonteeltaan lievempi kuin Alankomaiden toimenpide. Ruotsin toimenpiteen tapauksessa lopettamisen tarpeellisuutta arvioidaan puolen vuoden kuluttua ja toimenpide kestää keskimäärin noin neljä vuotta, kun taas Alankomaiden toimenpiteen tapauksessa arviointi tehdään lähtökohtaisesti joka toinen vuosi, toimenpiteen keskimääräinen kesto on paljon pidempi ja asianomainen on lisäksi julistettu ei-toivotuksi.

- 23 Näiden perustelujen valossa Gerichtshof esittää viidennen ennakkoratkaisukysymyksen.

Tunnustamispäätöksen jälkeisten tietojen arviointi

- 24 Gerichtshofissa nousee lopuksi esiin kysymys siitä, missä määrin on otettava huomioon tiedot, jotka ovat tulleet saataville vasta tuomion antamisen tai myöhempien tapahtumien jälkeen, vaikka näillä tiedoilla tai tapahtumilla voi olla merkitystä puitepäätöksen 2008/909 8 artiklan 4 kohdassa säädetyn rangaistuksen koventamiskiellon yhteydessä tehtävälle arvioinnille. Nyt käsiteltävässä asiassa tuomittu on muun muassa viitannut siihen, että tunnustamispäätöksen jälkeen hänet on julistettu ei-toivotuksi. Gerichtshof katsoo, että tämä seikka voi olla merkityksellinen arvioitaessa, onko kyse vapaudenmenetyksen käsittävän seuraamuksen tai toimenpiteen ankaroitumisesta. Kyse on kuitenkin tunnustamispäätöksen jälkeisistä tiedoista ja tapahtumista. Koska Gerichtshof ei ole varma, voiko se ottaa nämä tiedot huomioon, se esittää kuudennen ennakkoratkaisukysymyksen.